

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Institutiones Canonicae Sive Ius Ecclesiasticum

Wiestner, Jacob

Monachii, 1706

IV. De Productione & Juramento Testium.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62656](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62656)

proceditur ad sequestrationem: & generaliter in omnibus judiciis, in quibus leves & apparentes probationes sufficiunt, Farinac. n. 197. Quinto, si litigans ad productionem testium legitime citatus, productis contra se inimicis suis, vel adversariis consanguineis, affinis, domesticis, sociis & similibus in sui favorem à Jure inhabilitatis, cum posset, nihil opponat, itaque in eorum receptionem tacite consentiat: & alios ob infamiam, crimen, statum vel conditionem non idoneos, neque ipse excipiendò, neque ex officio iudex repellat, Farin. à n. 171.

42. His tamen & aliis etiam casibus, legitimas probationes exigentibus, ad testificandum admittuntur minus habiles personæ, non integræ fidei censentur; ut adversus eum, contra quem producentur, neque singulæ semiplenam, neque duæ conjunctæ plenam, sed aliqualem duntaxat faciunt probationem, & præsumptionem sive indicium, in criminalibus sufficiens ad torturam, Farinac. q. cit. n. 73. Contra eum verò, à quo producentur in eadem, imò etiam in diversis, tam Criminalibus, quàm Civilibus causis, singulæ semiplenæ, ac proinde duæ plenæ probant, can. Si testes 2. §. Si quis 4. q. 3. &, ex qua canon iste desumptus est, l. Si quis 17. C. hic, Baldus ibi in Summa, Regulæ instar tradens, personam ab aliquo firmatam in actu uno, firmatam censerit in omni causa; ut ab eo nequeat reprobari, Farinac. q. cit. n. 211.

43. Ejusmodi tamen minus habilis & exceptionibus obnoxia personæ fidem, in causis non valde arduis ad condemnationem: & in Criminalibus saltem ad torturam supplere potest non tantum magna fides, & excellens habitus testis, omni exceptione majoris, sed etiam minus idoneorum numerus; ut, v.g. si de eodem actu unus integræ & valde excellen-

tis fidei & duo minus habiles, vel hujusmodi quatuor aut plures testes deponent: uti etiam, si ejus dicta adminiculis & præsumptionibus verisimilibus adjuvantur, plenè probent, cit. Farinac. à n. 328.

ARTICULUS IV.

De Productione & Juramento Testium.

SUMMARIUM.

44. Testes producendi in Judicio. si possunt.
45. Secus, per alios sunt examinandi.
46. Citanda ad productionem est pars adversa.
47. Paucis casibus exceptis.
48. Testi objecti defectus probatio statim admittitur, si parata est.
49. Secus differitur.
50. Ei Juramentum Veritatis deferendum.
51. Et super tribus præstandum est.
52. Testes non conducendi pretio.
53. Eis tamen præstanda alimenta.
54. Damna & neglecta lucra sunt resarcienda.
55. Juramentum depositionem debet precedere.
56. Non sequi ex intervallo.
57. Id Nobilibus alicubi remisit consuetudo.
58. Et aliis remitti à partibus potest.
59. Nisi causa sit Criminalis vel Spiritus.
60. Testium productio tertia locum habet.
61. Nisi ei sit renuntiatum.
62. Quarta non nisi cum solennitate Legali.
63. Quinta nunquam admittenda est.

X x 3

Produ.

44. **P**roducio testium, extra casus ad Tit. 6. declaratos, facienda est post litem contestatam, præstitumque à partibus, si exactum fuerit, Calumniæ juramentum: intra terminum, quem ad intentionem actor, & reus ad exceptionem suam probandam accepit: atque apud eum judicem, coram quo lis agitur, l. Testium 3. §. 3. ff. & c. *fn. hic*; regulariter enim testes in conspectum judicis venire debent; ut, quò vultu, quâ constantiâ vel trepidatione singuli jurent, & testificentur, cognoscere valeat, §. 3. *cit. Panormit. in c. De testibus 29. n. 10.*

45. Sed hoc, ut dictum, regulare: non perpetuum est; quia, si testes non ejus, sed alienæ jurisdictioni sint subjecti, l. *fn. ff. de Jurisdic.* si personæ constitutæ in dignitate, magistratu, vel alio munere honorifico conspicuæ, aut Nobilitate, Religione, aut Doctōratu insignes, l. *Ad personas 1. ff. de Jurejur.* si mulieres honestæ, præsertim Moniales, c. *Mulieres 2. de Judiciis, in 6. & Novell. 124. cap. 1.* Si senes, valetudinarii, vel paupertate pressi, c. *Si qui testium 8.* si milites, vel causâ Reipublicæ sint absentes, aut in loco remotiori degant, l. *Testium cit. §. 6. & l. Invisi 8. ff. hic*; vel, quò minus personaliter coram judice compareant, aliter impediti; si, inquam, testes hujusmodi personæ sint, quòd in ipso judicio, in quo lis agitur, produci non possint, per judicem ordinarium loci, in quo degunt, ad id requisitum, vel per notarium, aut aliam personam discretam & peritam, ad hoc specialiter delegatam, examinari, eorùmque depositiones seu testimonia scripta & obsignata ad causæ judicem referri aut remitti debent, c. *Constitutus 3. de Fidejuss. l. Judices 18. Auth. Apud eloquentissimum C. de Fide instrument. & Novell. 90. cap. 5.* ubi excipiuntur causæ Criminales: in quibus tamen

aliisque causis arduis ex consuetudine, et contrâ, quàm utilitas, imò necessitas publica exigat, crimina maneat impunita, examen testium, ex relatis causis ab leuitum, aut impeditorum, imò etiam propter multitudinem negotiorum, quibus ipse judex distringitur, aliis committi posse, cum Baldo in *Auth. cit. n. 1.* docent Farinac, *Prax. Criminal. q. 77. n. 198.* & Gaill. *Lit. 1. observat. 96. n. 10.*

Ad testium autem productionem citanda est pars aduersa: non; ut illorum interrogationes & depositiones intelligat: sed; ut iplos videat, & audiat eorum juramenta: & si quid fortè eorum perionis, quò minus ad testificandum idoneæ sint, objici possit, id proferat ante eorum receptionem & examen, vel saltem ante attestationem publicationem, c. *Præsentium 3.* Ubi

Dubium est de hujusmodi citationis necessitate: quod oritur ex c. *Præsentia 12. de Sponsal. & c. fn. de Hæret. in 6.* quorum textuum priori ad unius, occultè & parte non citatâ deponentis, testimonium matrimonium contrahendum impeditur: posteriori personæ & nominæ testium reo celari jubentur.

Nihilominus ad productionem & juramentum testium partis aduersæ citationem necessariam: eaque omniâ illorum examen ac receptionem nullam esse, clarè habetur c. *In nomine 2.* ut, parte non citatâ, eorum attestationes non solum plene probandi non habeant vim: sed neque indicium aut præsumptionem faciant aduersus eum, contra quem sunt receptæ: quod desumitur ex c. *cit. verbis, Attestationes eorum, parte non citatâ receptarum, nullius momenti esse oportere, ut cum Panormit. in c. cit. n. 14. Felino n. 3. & aliis Interpp. observant Gomez Var. Tom. 3. cap. 12. n. 20. & cit. Farin. q. 72. d. n. 87.* Ratio est partim; quòd generaliter; ubi de ali-

de alicujus interesse agitur, semper is citandus sit, l. De unoquoque 47. ff. de Re judis. partim verò; quòd, si una tantùm pars præsens sit, aut citetur, testes, qui in utriusque partis præjudicium probandi vim habent, in favorem solius præsentis, & in absentis odium producti videantur; itaque iste jure excipiendi contra testes sibi concessò c. Ex parte 7. privetur.

47. Neque aliud evincunt in contrarium allegati textus; quia priori de vitando peccato agitur; posteriori autem de favore Fidei ac Religionis Catholice: propter quæ, sicut alia, aliàs non permittitur, conceduntur, sic etiã fides habetur testibus deponentibus, parte non citatâ, eorumque nominibus suppressis, Panormit. in c. Præsertea cit. n. 7. & Gonzalez in c. In nomine cit. n. 10.

Præter hos casus testes, parte non citatâ, recipi etiam possunt, quoties judex ex officio per viam Inquisitionis procedens, quis delictum commiserit, generaliter, nullâ certâ personâ expressâ, indagat: quando periculum est in mora; quòd v. g. debitor suspectus de fuga, vel testes in remotas partes sint discessuri: quando adversarius in receptione testium aliàs est præsens; quia ejus in judicio præsentia supplet defectum citationis, Aurb. Si quia C. hic: quando adversarii potentia timeatur, & aliis casibus relatis à cit. Farinac. n. 36. § 103.

Si pars adversa, ad testium productionem citata, compareat: uti &, si citata & legitime non impedita absit; quia contumaciter absens in sui præjudicium pro præsentate habetur, l. Properandum 13. §. 2.

48. C. de Judiciis: si, inquam, hoc contingat & testibus productis excipiendò objiciatur aliquid, quod probatum eos à testimonio repellat, multùm interest, an objectus defectus notorius sit, aut secus; si enim notorius sit, uti &, si in continenti probari

possit, ante omnia ejus probatio admitenda, & testium, quorum defectus probatus fuerit, receptio omittenda est, adeò; ut nihilominus examinati & recepti nihil probent, atque ex eorum depositionibus lata sententia rescindenda, imò rescissa sit c. Ex parte cit. Panormit. ibi n. 8. Menoch. de Arbitr. casu 239. n. 12. & cit. Farinac. q. 62. n. 358. Si objectus defectus notorius non sit, ejus probatione ad finem litis reservatâ, examen & depositiones testium ordinariè non impediuntur, vel differuntur, Aurb. Si testis C. hic; Glossa in c. cit. V. Infames, Panormit. l. cit. Lafranc. de Testib. n. 49. & Farinac. q. cit. n. 350. quia fortassis actoris intentionem vel rei exceptionem aliunde probari, & judici ad sententiam ferendam ejusmodi testium depositionibus opus non esse, apparebit.

Si autem productis testibus, quòd eorum testimonia enervet, nihil objiciatur, in examinis limine ab ipsis judex exiget juramentum Veritatis, can. Imprimis 7. §. Quia igitur, 2. q. 1. c. Fraternitatis 17. c. Nuper 51. l. Jurisjurandi 9. §. l. Testium 18. C. hic: quod à testibus exigendi ratio est; ut juramenti Religione, eoque invocati Divini Numinis timore moveantur ad dicendam veritatem: quæ ut eliciatur in judiciis, maxime curandum est; ne per sententiam litigantium alterius jus facile lædatur.

Jurare autem testes debent Inprimis, se super omnibus, de quibus interrogabuntur, veritatem, quam sciunt, pro litigantium utroque dicturos, c. Quoties 5. Glossa in c. Fraternitas cit. V. Juramentum §. l. Jurisjurandi cit. V. eòdem. Deinde, se nec pretiò, nec amore, nec timore, nec odiò, nec pro alio commodo, sed solius veritatis studio ad testificandum inductos, c. Quoties cit. junctâ Glossâ sibi in c. Fraternitas cit. Et demum, se depositiones suas ante earum publicationem neutri

neutri parti revelaturos, *can. Si testes 2. §. Qui falsò. 4. q. 3. Speculat. Tit. de Teste, §. 4. n. 1. & 2. cit. Lanfranc. n. 6. & Farinac. q. 74. à n. 16.* Unde

52. Dubium nascitur primò, an ergo testes pretiò nequeant conducì. Ratio dubitandi desumitur à paritate advocatorum, qui pretiò conducì permittuntur, *can. Non licet, 11. q. 3. & can. Non sanè, 14. q. 5.* quia, sicut isti de Jure, sic testes de factò testimonium perhibent.

Sed ita conducì testes non posse, *c. Licet 9. de Probat. & c. 1. & c. Quoties cit. hic* apertè decìsum, & ratio est; quòd pretium accipiens in dubio falsum deponere præsumatur, cum; quia pretium excæcat oculos etiam justorum, *Deuter. cap. 16. v. 19. & Ecclesiastici cap. 20. v. 31.* Unde, id pro testimonio accipiens, pretium potius, quàm justiciam respicere videtur: tum; quia acceptò pretiò deponens est perjurus, *c. Sicut 9. priusquam enim deponat, jurat; quòd neq; pro amicitia, neq; pro alio eamòdo &c. testimonium dicat, c. Quoties cit. & c. Licet 47. v. Testes: perjuri autem à testimonio repelluntur, c. Ex parte & c. Licet cit.* Accedit; quòd hujusmodi pecunià corrupti testis à Jure non solum reprobata sit fides, *c. cit. & l. Testium 3. §. 5. ff. hic* sed ipse quoque crimine & pœnà falsi teneatur, *l. 1. §. Si quis ob testimonium dicendum vel non dicendum pecuniam acceperit, pœnà Legi Cornelia tenetur, & l. Falsi 20. ff. ad L. Cornel. de Fals. Glossa in c. 1. cit. v. Pretiò, ubi Panormit. n. 2. cit. Speculat. §. 1. n. 43. & Farinac. q. 67. n. 236.*

Neque par ejus ratio est & advocati; quia advocatis salaria permìssa sunt, propter laborem & industriam, quam addiscendo & allegando Juri impenderunt: cujusmodi labor & industria, cum in dicendo testimonio non reperitur, nulla est ratio salarii pro eo constituendi vel

exigendi, *Gonzalez in c. 1. cit. n. 10.*

Alimenta tamen & sumptus, tam in accessu ad judicium & testimonium dicendi locum, quàm in recessu factos juxta conditionem personæ: damnum quoque acceptum, mercedes & lucra, si à domo & rebus suis non abfuisset, percipienda, & testimonii ferendi causà neglecta testi præstare debet is, à quo est productus, *c. Statutum 11. §. Pro ferendo, de Rescript. in 6. l. Quoniam 11. & l. Constitutio 16. C. hic;* cum stipendiis suis, etiam in Foro, militare nemo cogatur, *c. Cum ex officio 16. de Præscript. & Naturali æquitate dictante, officium, quod præcise in alterius gratiam suscepit, alicui non debeat esse damnosum, c. Cum non debeat 30. de Elect. in 6. & l. Sed si quis 7. ff. Test. quem ad. oper. Menoch. de Arbitr. casu 310. n. 10. Gaill. Lib. 1. observat. 99. à n. 1. & Petr. Barbosa in l. Eum quem 79. ff. de Judic. n. 223.* Sicut autem ad cæteras litis expensas, ad sumptus quoque, in testimonium productione factos, victori postea refundendos victus condemnandus est, *c. Finem 5. de Dolo, & l. Properandum 13. §. 6. C. de Judicium: nisi; quòd non temerè, sed justà causà litem suscepit & prosecutus sit, expensarum compensatio fiat. Ita in c. cit. Panormit. n. 22. alter Barbosa n. 6. & in l. Eum quem cit. Bartol. n. 1. Barbosa n. 170. & Bruneman. n. 1.*

Dubium secundò est de valore depositionum, receptorum à testibus non juratis: quas cujuscunque isti dignitatis & quantumcunque religiosi sint, non valere, desumitur ex *c. De testibus 29. c. Nuper 51. l. Jurisjurandi & l. Testium cit.* quibus testibus juramentum omnino exigitur; ut depositionibus, per quas alteri præjudicatur, fides habeatur, *cit. Lanfranc. n. 4. Gaill. observat. 101. n. 1. & Farinac. q. 74. à n. 1.* Quòd adeò verum est; ut, si duo vel plures omni exceptione majores

majores & integerrimi testes sine juramento deponant, in alterius præjudicium non plene probent; sed aliquando duntaxat faciant præsumptionem, Idem n. 65. & 109.

56. Neque sufficit; quod juramentum ex intervallo sequatur depositionem, c. *Fraternitatis* 17. in fine, & l. *Testium cit.* quibus textibus, juramentum hoc prius recipiendum, difertè habetur. Ratio est; quod deponens moveri non præsumatur Religione nondum præstiti juramenti: & si hoc postea præstet, periculum sit perjurii; cum enim, depositionem suam antè factam falsam esse, nemo facile fateatur, ad evitandam existimationis suæ notam testimonio falso falsum juramentum facile subjungetur. Dixi, *Ex intervallo*; quia depositionem, quam juramentum in continenti sequitur, pro valida habendam, docent Baldus in l. *Jurisjurandi cit.* n. 1. Felinus in c. *De testibus cit.* n. 5. cit. Lanfranc. n. 7. & pro tali haberi in Camera Imperiali, testis est Gaill. *cit. observat.* 101. n. 9. quod ad huius inesse videantur, quæ in continenti fiunt, l. *Leſta* 4. v. *Discebam ff. de Reb. credit. & l. Petens* 27. c. *de Pactis.*

57. Quin plurimum Germaniæ nostræ Provinciarum consuetudine invaluit, ut illustres ac nobiles personæ, sicut testimonium in propria persona non dicunt, sed id in scriptis sigillò munitum, & manu propria subscriptum judici transmittunt, ita etiam, non præstito corporali juramento, sed sub fide sua testificantur, *cit.* Gaill. n. 13. & Farinac. n. 56. & 58. cum; quod in hujusmodi personis, dignitate vel nobilitate valde conspicuis, non magnum sit periculum, aut suspicio fraudis ac subornationis: tum verò; quod ab iis sub fide & dignitate sua facta assertio vel promissio juramento æquiparetur: illiusque falsitas aut violatio perjurii instar reputetur.

Dubium tertio est, an juramentum hoc à parte nequeat remitti. Ratio dubitandi desumitur à paritate juramenti Calumniæ, quod expressè remitti prohibetur l. *Cum & iudices* 2. §. 4. c. *de Jur. propt. calum. & arg. c. 1. §. fin. de Juram. calumn. in 6.* Sed non est paritas inter hæc juramenta, cum; quia Calumniæ publicam: Veritatis autem juramentum privatam utilitatem & favorem principaliter concernit: tum verò; quia remissio juramenti calumniæ ad delinquendum invitat partes: non item testes remissio juramenti Veritatis; quia hi in aliena: partes autem in propria sua causa in judicio versantur: ob eamque causam ex parte istarum, propter proprium interesse, majus periculum calumniæ est, quam ex parte testium pervertendæ veritatis. Unde, istius juramentum in causis Civilibus remitti posse, ex c. *Tuis* 39. passim desumunt DD. cum Glossa ibi *V. Remittatur*, & Panormit. n. 6. Etsi ejus c. textu non de juramento ab ipsis testibus: sed de eo à Monachis, se Fratres suos ob aliorum defectum producere asserentibus, præstando agi, verisimiliter existimet Gonzalez in c. *cit.* n. 2. in fine.

Dixi, *In Civilibus*; quia in Criminalibus, præsertim Capitalibus: uti & in matrimonialibus, in quibus agitur de conjugii valore: in Beneficialibus aliisque spiritualibus causis, à mera voluntate partium non dependentibus, juramentum hoc remitti à partibus non potest; quia in hujusmodi causis principaliter agitur, non de privata, sed de publica utilitate, exigente; ut delicta puniantur: vel de reverentia Sacramenti, bonæ Ecclesiæ, quibus privatorum pactioibus & renuntiationibus derogari non potest, c. *Si diligenti* 12. de Foro competent. & l. *Jus publicum* 38. ff. de Pactis, Farinac. q. *cit.* n. 85, referens alios casus, quibus illud ne-

Y y

quit re-

quit remitti: cum n. 84. monuisset, ejusmodi remissionem, ut depositiones non enervet, faciendam expresse: neque sufficere, quod pars non contradicat.

In relatis autem & aliis causis etiam, cum non remittitur, juramenti ea necessitas est; ut quoties novi testes: imò & iidem super novis articulis producuntur, repetendum sit, c. *Fraternitatis cit. in fine.* Nisi isti ad dictum sive testimonium suum declarandum recipiantur, vel prius de veritate, non super articulis propositis, sed totâ causâ dicendâ juravissent, Panormit. in c. cit. n. 1. Butrio *ibid. n. 4. cit.* Gaill. n. 16. & Farinac. à. n. 47. Unde

60. Dubium nascitur, quoties testes in eadem causâ de Jure valeant produci. Bis tervè eorum productionem in causis tam Ecclesiasticis, quàm Civilibus permissam, colligitur ex c. *In causis 15. & c. Ultra 55.* quorum dispositio ex *Novell. 90. cap. 4.* est desumpta. De quarta autem productione *cap. cit.* prodita & concordibus DD. suffragiis recepta est distinctio; vel enim, qui bis tervè testes produxit, ulteriori productioni renuntiavit, vel non?

61. Si prius, ad quartam: imò, si post primam illi renuntiavit, ad secundam & tertiam non est admittendus, c. *Cum venissent 25. ibi, Si renuntiatum fuit testibus hinc inde,* Panormit. in c. *In causis cit. n. 13.* quia renuntiandò perdidit jus ulterius producendi, Glossa in c. *Cum venissent cit. V. Renuntiatum;* renuntiatio enim illa vim habet conclusionis in causa, postquam in causâ principali aliæ probationes non admittuntur, arg. c. *Cum dilectus 9. de Fide instrument.* Glossa in c. *Cum venissent cit. V. Renuntiatum, ubi Panormit. n. 4. & Imola n. 7.*

62. Si posterius, alterâ opus est distinctione; vel enim prius productorum attestations jam sunt publicatæ, aut aliter in producentis notitiam pervenerunt, aut

secus. Priori casu ad ulteriorem productionem non est admittendus, *cap. 4. cit. & Auth. Qui semel, C. de Probat.* secundum receptam Glossam in *can. Imprimi 7. V. Si eo presente, 2. q. 1.* Posteriori autem ad quartam productionem admittitur: sed non nisi cum solemnitate Legalî, hoc est, nisi prius juraverit, antea productorum testimonia à se non suppressa vel occultata: ea se non explorasse, nec didicisse: novam productionem à se bona fide & sine fraude peti. Quam solemnitatem requirendi causâ fuit partim; ut effrenata testium multitudo & lites protrahendî studium compeceretur, Glossa in c. *In causis cit. V. Productionem:* partim vero; quòd ex sæpius iterata productione oritur confusio Judicii & præsumptio; quòd eam petens testium depositiones reciperit: & quia iis intentum suum non probari advertit, alios corruptos producere velit. Ita in c. *In causis cit.* Panormit. n. 1. & Gonzalez n. 5. Quinta testium productione, cum ista quidem solemnitate concedenda est; ne nimia testium multitudine processus sufflaminetur, & lis ultra modum protrahatur, *cit. Speculat. 3. n. 11.*

ARTICULUS V.

De Testium Numero.

SUMMARIUM.

64. Duo testes regulariter plene probant.
 65. Plures in ultimis voluntatibus.
 66. Aliquando in contractibus & insensarum confessione.
 67. Plerumque in Canonica purgatione desiderantur.
 68. Et olim ad Cardinalis condemnationem requirebantur, 69. 806.